

Koulutusneuvola toiminta Sosiaalilääkärin toimisto toimi Helsingin yleisen kasvatusneuvolan kanssa kasvatusneuvolain 1 §:n toisessa momentissa tarkoitettuna koulutusneuvolana. Helsingin kaupunginvaltuusto teki 5. 6. päätöksen pysyväisluonteisen koulutusneuvolatoiminnan aloittamisesta 1. 6. lähtien. Ensimmäinen neljän koulutettavan työntekijän ryhmä sai todistuksensa 31.5. ja uudet koulutettavat valittiin ke-säkuussa. Kaupunginhallituksen asettama koulutusneuvolatoimintaa seuraava *asiantuntijatyöryh-mä* piti kertomusvuonna kaikkiaan 7 kokousta.

7. Elatusaputoimisto

Elatusavun ennakosta annettu laki Kertomusvuoden aikana sävytti toimiston työtä elatusavun ennakosta annettuun lakiin tehty muutos, jonka perusteella ryhdyttiin maksamaan vuoden alusta elatus-tukea määrätuille avioliiton ulko-puolella syntyneille lapsille.

Elatusavun ennakosta annetun lain voimaantulosta tuli kertomusvuonna kuluneeksi kymmenen vuotta. Lastensuojelulautakunnan perittäväksi tämän lain nojalla siirtyneiden elatusapusaatavien kymmenen vuoden vanhentumisaika alkoi myös täyttyä ns. toivottomien tapausten kohdalla. Kaupunginhallitus päätti 12. 6., että näiden saatavien vanhentumisen katkaisuun tähtäävistä toimenpi-teistä saadaan luopua, mikäli kaupunginhallitus asianmukaisen poistoesityksen jälkeen antaa luvan. Poistoesitysten teko ja elatuslakiasioiden hoito lisäsivät toimiston tehtäviä kertomusvuoden aikana tuntuvasti, eivätkä lastensuojelulautakunnan aloitteet toimiston työvoimapulan poistamiseksi tälläkään kertaa johtaneet toivottuun tulokseen.

Lastenvalvojan luetteloon merkittyjen alle seitsemäntoistavuotiaiden avioliiton ulkopuolella syn-tyneiden lasten lukumäärä kasvoi toista sataa, mikä johtunee avioliittojen yleistymisestä. Ela-tusavun ennakkoa saaneiden lasten lukumäärä kasvoi lähes kolmellasadalla, mikä taas ainakin osit-tain johtuu elatusmaksujen laiminlyönnin yleistymisestä.

Au-lasten luettelo *Avioliiton ulkopuolella syntyneiden lasten luetteloon* merkittiin kertomusvuoden aikana 879 (683) ja poistettiin 712 (751) lasta, Kun ed. vuodelta siirtyi 4 624 (4 692) tapausta, oli vuoden lopussa 4 791 (4 624) lasta luettelossa, lisäys 167 lasta eli 3.6 %.

Ottolapset ja tunnustetut lapset *Ottolapsiksi* otettiin 59 (74) lastenvalvojan luettelossa ollutta avioliiton ulkopuolella syntyneitä lasta. *Tunnustettuja lapsia* oli 1 110 (926).

Elatusvelvollisuus *Elatusvelvollisuus* selvitettiin sopimuksella 266 (284) ja tuomioistuimen päätöksellä 66 (73) tapauksessa, joista neljässä kanne hylättiin. *Selvittämättä jätettiin* elatusapujaoston päätöksellä 225 (165) tapausta, joista 162 (85) tapausta äidin vastustuksen vuoksi ja 63 (80) tapausta to-disteiden puutteesta.

Oikeudenkäynti Oikeudessa esiinnyttiin 187 (204) kertaa. Lisäksi lastenvalvoja esiintyi toisten kuntien lastenval-vojen puolesta oikeudessa 3 (2) kertaa.

Maksutonta oikeudenkäyntiä kantajana esiintyneen äidin puolesta haettiin 45 (23) tapauksessa. Hakemuksista hyväksyttiin 43 (22) ja hylättiin 2 (1).

Virka-apu Virka-apua muille sosiaaliviranomaisille lastenvalvojan toimialaan kuuluvissa tehtävissä annettiin 89 (114) tapauksessa, joissa kussakin saattoi olla useita neuvotteluja.

Työlaitosesitykset *Työlaitosesityksiä* tehtiin avioliiton ulkopuolella syntyneiden lasten osalta 52 (40) ja avioliitossa syntyneiden lasten osalta 118 (118) tapauksessa, siis yht. 170. Lääninhallituksen päätös saatiin 262 (183) tapauksessa. Päätöksistä oli hylkääviä 14 (27) ja tehdyistä esityksistä on 246 tapaukses-sa päätös vielä saamatta. Korkeimman hallinto-oikeuden päätöksiä saatiin 24 (34), joista 13 (14) oli hylkääviä. Välipäätöksiä käsiteltiin yhteensä 126 (128), joista korkeimmalle hallinto-oikeudelle 37 (41) ja lääninhallitukselle 89 (87). Maastapoistumiskieltopäätöksiä saatiin 3, joista 1 oli hylkäävä.

Työlaitoksessa olevien elatusvelvollisten työloma-anomuksia käsiteltiin 138 (89) kpl. Työlaitospäätöksen täytäntöönpano raukesi 126 tapauksessa ja siirrettiin toiselle sosiaalilautakunnalle 23 tapauksessa.

Elatusavun ennakkoa koskevia hakemuksia jätettiin elatusaputoimistoon vuoden aikana 781 (783), joista elatusapujaosto hylkäsi 53 (64) sekä lakkautti ennakon suorittamisen 649 (497) tapauksessa ja hakijat peruivat hakemuksensa 7 (23) tapauksessa.

*Elatusavun
ennakon
maksaminen*

Ennakkoa suoritettiin 5 291 (5 118) avioliitossa syntyneestä lapsesta 3 635 (3 097) nostajalle yht. 2 739 158 (2 421 761) mk. Ennakon korvausta perittiin 1 453 (1 329) elatusvelvolliselta 704 830 (566 134) mk.

Ennakkoa maksettiin 1 473 (1 369) avioliiton ulkopuolella syntyneestä lapsesta 1 436 (1 334) huoltajalle yht. 720 352 (622 728) mk. Suoritetun ennakon korvaukseksi perittiin 742 (691) elatusvelvolliselta yhteensä 265 532 (201 116) mk.

Ennakkoa suoritettiin kaikkiaan 5 071 (4 417) nostajalle 6 764 (6 473) lapsesta yht. 3 459 510 (3 044 489) mk. Ennakon korvausta perittiin yht. 970 362 (767 250) mk, eli 28 (25.2) % suoritettujen ennakoiden määrästä. Uudenmaan lääninhallitus on nojautuen elatusavun ennakosta annetun lain 17 §:ään kertomusvuonna tekemillään päätöksillä määrännyt, että 130 (192) elatusvelvolliselta saadaan korvaus suoritetusta ennakosta jättää perimättä eli yhteensä 308 737 (433 504) mk. Lääninhallitus hylkäsi 10 (5) elatusvelvollisen anomuksen vapautua korvaamasta suoritettua ennakkoa.

Toimisto antoi vuoden kuluessa 174 (143) tapauksessa lausuntoja ja selvityksiä Uudenmaan lääninhallitukselle, kahdessa tapauksessa Hämeen lääninhallitukselle ja kahdessa tapauksessa Vaasan lääninhallitukselle elatusvelvollisten hakemuksista, jotka koskevat vapautumista korvaamasta suoritettua ennakkoa.

Ennakon korvaamisesta vapautumisen perusteet:

	tapauksia	elatusvelvollinen	tapauksia
elatusvelvollisen			
- sairaus	36	- saa työkyvyttömyyseläkettä	9
- kuolinpesän varattomuus	35	- on koululainen	1
- työkyvyttömyys	25	- suorittaa asevelvollisuutta	1
- varattomuus	11	- vaarantaa mahdollisuuden itsensä ja omaistensa elättämiseen	12
			yhteensä 130

Elatustukea maksettiin kertomusvuoden aikana 745 lapsesta 486 400 mk. Elatusapujaosto hyväksyi vuoden aikana 728 ja hylkäsi 349 hakemusta, lakkautti tuen suorittamisen 59 sekä keskeytti 16 tapauksessa. Hakijat peruivat hakemuksen 3 tapauksessa ja muille kunnille lähetettiin 4 hakemusta. Uudenmaan lääninhallitukselle annettiin seitsemän vastinetta elatustukea koskeviin valituksiin.

*Elatus-
tuki*

Elatusmaksuja perittiin avioliiton ulkopuolella syntyneille lapsille 2 494 066 mk ja aviolapsille 2 322 845 mk eli yht. 4 816 911 mk. Tästä summasta käytettiin elatusavun ennakoiden korvaamiseen avioliiton ulkopuolella syntyneille lapsille 275 510 mk ja aviolapsille 728 592 mk ja lastenhoitokustannusten korvaamiseen kaupungille avioliiton ulkopuolella syntyneiden lasten osalta 422 258 mk ja aviolasten osalta 22 742 mk. Lisäksi perittiin vielä oikeus- ja ulosottokuluja avioliiton ulkopuolella syntyneiden lasten tapauksissa 13 476 mk ja aviolasten tapauksissa 2 472 mk.

*Elatus-
maksujen
perintä*

Maksukehotuksia lähetettiin kuukausittain n. 2400.

Tapauksissa, joissa maksukehotukset ja ulosottotoimenpiteet osoittautuivat tehottomiksi perittiin työlaitospäätösten avulla 670 174 mk, josta summasta 148 047 mk kertyi Tervalammen työlaitoksen kautta.

Elatusavut elatuspäätöksen tekemisajankohdan mukaan.

Elatusapu ¹⁾ mk/kk	Elatusapupäätös tehty vuonna							Yhteensä	
	1974	1973	1972	1971	1970	1969	1958-68	lapsia	%
99	17	25	44	43	68	80	1 178	1 455	52
100-149	34	79	71	89	79	93	227	672	24
150-199	96	80	74	49	38	16	42	395	14
200-249	73	41	22	15	8	8	10	177	6
250-299	31	9	4	2	2	1	5	54	2
300-349	26	9	5	—	3	1	2	46	2
350-399	5	2	1	—	—	—	—	8	—
400-499	6	1	1	2	—	—	—	10	—
500-	7	—	1	—	—	—	—	8	—
Yhteensä	295	246	223	200	198	199	1 464	2 825	100
Päätöksistä tuomioita %	20	20	16	28	22	26	32	27	

1) Pienin elatusapu 15 mk/kk, suurin 800 mk/kk.

Toimiston koko rahaliikenne oli 16 344 007 mk.

8. Väestöasiaintoimisto

Perhelisät

Väestöasiaintoimiston toiminnassa tapahtui kertomusvuonna huomattavia muutoksia. Perhelisä- ja erityislapsilislait kumottiin suurelta osin 1. 1. lukien. Vain tapauksissa, joissa oli kysymys perhelisälain 1 §:n 2 momentissa tarkoitetuista perheistä (toiselle tai molemmille vanhemmista suoritettiin kansaneläkelain mukaista kansaneläkettä ja perheessä oli vähintään 2 lasta) voitiin myöntää perhelisä. Laki oli voimassa 1. 1. — 30. 6. välisen ajan ja perhelisä suoritettiin vain ensimmäiseltä vuosipuoliskolta.

Perhelisää haki yhteensä 379 perheenhuoltajaa, joista 271 oli työkyvyttömyyseläkettä nauttivia ja joille perhelisä myönnettiin. Suurperheisten hakemuksia hylättiin lain kumoutumisen takia 100 ja muusta syystä 8. Ensimmäisen vuosipuoliskon perhelisän määrä oli 70 mk lisään oikeutettua lasta kohti. Perhelisä myönnettiin harkinnan perusteella veroylityksestä huolimatta 85 perheelle.

Perhelisää saaneilla perheillä (271) oli lisään oikeutettuja lapsia yhteensä 725, joista 650 alle 16-vuotiaita ja koulunkäynnin perusteella lisään oikeutettuja 16 vuotta täyttäneitä lapsia 75.

Perheet jakautuivat lapsiluvun mukaan seuraavasti:

Lapsia perhettä kohden	perheitä
2	156
3	65
4	37
5	8
6	5
	<hr/>
yht.	271

Kertomusvuonna suoritetun perhelisän määrä oli 31 745 mk. Avustuksen suorituksessa käytettiin edelleenkin liikkeisiin suoraan annettuja osto-osoituksia. Osan tarvikkeista hankkivat perheet itse, esittäen niistä hyväksyttävän tilityksen toimistoon.

Perhelisävaroista käytettiin vuoteiden ja vuodevaatteiden hankintaan 11 440 mk, huonekaluihin ja sisustukseen 4 705 mk, vaatetukseen 10 745 mk sekä astioihin ja muihin taloustarvikkeisiin 4 855 mk.

Sosiaalihalitus myönsi kertomusvuonna perhelisien suorittamista varten ennakkoa 16 000 mk.

Äitiysavustusten lukumäärä kasvoi jonkin verran, mikä johtunee syntyvyyden alkavasta kasvusta. Avustuksen määrä nostettiin vuoden alusta lukien 80 mk:sta 100mk:aan. Hakemuksia otti vastaan lastensuojeluviraston lisäksi 32 neuvolaa, joista osa jakoi myönnetyt *äitiysavustuspakkaukset* (3 517 kpl) ja väestöasiaintoimisto jakoi muutamien neuvoloidenkin pakkaukset (yht. 1 418 kpl). Valitettavasti virastossa ei ole ollut pakkauksille varastotilaa, vaan toimistohuoneita on ollut pakko käyttää pakkausten varastointiin, mikä varsinkin kesäaikana on ollut hankalaa.

*Äitiys-
avustukset*

Jaoston käsiteltävänä oli yht. 6 236 (ed. v. 6 080) *äitiysavustushakemusta*, joista hylättiin 31 (20).

Avustus myönnettiin 5 994 (5 892) sellaiselle hakijalle, jotka olivat käyneet lain määräämässä tarkastuksessa ennen neljännen raskauskuukauden päättymistä sekä 211 (168) hakijalle, jotka olivat esittäneet päteväen syyn laiminlyöntiinsä.

Seuraava asetelma osoittaa, miten hakijat ovat noudattaneet äitiysavustuslain määräämää tarkastuksessa käyntivelvollisuutta:

	v. 1974	v. 1973
IV raskauskuukaudessa tai sitä ennen	6 030	5 901
V » »	62	47
VI » »	64	50
VII » »	31	19
VIII » »	26	32
IX » »	8	14
X » »	7	3
ei lainkaan tarkastuksia ennen synnytystä	8	14
<i>Yhteensä</i>	6 236	6 080

Kertomusvuoden loppuun mennessä suoritettiin hakijoille edelliseltä vuodelta siirtyneitä ja vuoden aikana myönnettyjä avustuksia yhteensä 644 860 (484 160) mk. Näistä oli *äitiysavustuspakkauksia* 469 940 (326 960) mk:n arvosta ja *raha-avustuksia* 174 920 (157 200) mk eli yht. 644 860 (484 160) mk.

Sosiaalihalitus myönsi ennakkoa v. 1974 äitiysavustusten maksamiseen rahassa 130 000 (100 000) mk. Äitiysavustuspakkaukset eivät ole lainkaan kaupungin tileissä, vaan toimiston kanslisti hoitaa niiden tilaukset ja kirjanpidon neuvoloidenkin osalta sekä suorittaa kaikki rahassa maksettavat avustukset rahatoimiston välityksellä. Noin 75 % hakijoista otti avustuksen ns. äitiyspakkauksen muodossa.

Erityislapsilisää on maksettu vuodesta 1961 lukien erinäisille taloudellisen tuen tarpeessa oleville lapsiryhmille. Tämäkin laki kumottiin ns. lapsipakettilakien mukana 1. 1. lukien muilta osin, paitsi kansaneläkettä saavien huoltajien kohdalla, joille erityislapsilisää suoritettiin 30. 6. 1974 saakka. Lisän määrä oli 66.70 mk vuosineljänneksessä. Uusia hakemuksia jätettiin kertomusvuoden aikana yhteensä 248. Erityislapsilisiä myönnettiin 57 tapauksessa harkinnan perusteella veroäyriylityksestä

*Erityis-
lapsilisiä*

huolimatta. Hakemus joko hylättiin tai suoritus lopetettiin laissa säädettyjen edellytysten puuttumisen takia 113 tapauksessa. Kertomusvuonna suoritettiin erityislapsilisää yhteensä 154 770 mk.

*Kansaneläkkeen
lapsikorotus*

Erityislapsilisää huoltajansa kansaneläkkeen saannin perusteella saaneet lapset siirrettiin 1. 7. lukien kansaneläkelain piiriin. Tällöin kansaneläkelakia muutettiin siten, että vanhuus- ja työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkkeeseen ja vanhuuden tukeen kuuluu erillinen *lapsikorotusosa*. Niin ikään kansaneläkkeen tukiosaan tähän saakka sisältyneet lapsikorotukset muunnettiin uusitun lain mukaisiksi 1. 7. lukien. Lapsikorotus kuuluu kuitenkin henkilökohtaisesti eläkkeen saajan eläkkeeseen ja maksetaan vain hänelle eikä todelliselle lapsen huoltajalle, kuten erityislapsilisä. Tämä on aiheuttanut paljon tyytymättömyyttä perheenäitien keskuudessa.

Kuten perhelisäavustustenkin kohdalla, jouduttiin lopullinen tilitys tekemään sosiaalihuutukselle vasta seuraavan vuoden puolella eräiden kansaneläkepäätösten viipymisen takia.

Lapsilisä

Lapsilisän määrä oli kertomusvuonna ensimmäiseltä ja toiselta vuosineljännekseltä yhdestä lapsesta 82:—, toisesta 95:—, kolmannesta 110:— ja sitä seuraavista lapsista 145:—. Kolmannelta ja neljänneltä vuosineljännekseltä oli lapsilisän määrä yhdestä lapsesta 105:—, toisesta 122:—, kolmannesta 142:— ja sitä seuraavista 181:— sekä lisäksi suoritettiin 1. 7. 1973 voimaan tulleen lainmuutoksen perusteella lapsilisää kolme vuotta nuoremasta lapsesta korotettuna 35 markalla vuosineljänneksessä. Kertomusvuoden aikana rekisteröitiin 5 775 (5 175) kokonaan uutta lapsilisätapausta. Sen lisäksi rekisteröitiin toisista kunnista siirrettyjä ja aikaisemmin rekisteröityihin perheisiin syntyneitä lapsia 2 874 (2 448).

Jaosto käsitteli vuoden aikana 1 340 (1 439) lapsilisää koskevaa asiaa. Väestöasiainjaoston valtuutamat virkailijat ratkaisivat 8 649 (7 623) asiaa, joissa tehtiin myönteinen päätös lapsilisän maksamisesta tietystä lapsesta hänen lapsiliselain 3 §:n 1 momentissa mainitulle huoltajalleen.

Lapsilisää määrättiin maksettavaksi kertomusvuoden kuluessa 42 355 357 (31 073 866) mk. Siitä palautettiin virheellisiä suorituksia tai oikeudettomasti nostettuja lapsilisiä 3 055 (5 911) mk sekä nostamatta jääneitä lapsilisän maksu- ja tililtäottokortteja yhteensä 67 892 (69 533) mk.

Kertomusvuonna oli lapsilisän nostajia vuosineljänneksittäin seuraavasti:

vuosineljännes	nostajia	lapsilisään oikeutettuja lapsia
I	64 507 (65 946)	100 238 (103 822)
II	63 867 (65 118)	98 916 (102 423)
III	63 682 (65 185)	98 228 (101 873)
IV	63 991 (65 039)	98 130 (101 362)

Näihin lukuihin sisältyy n. 1 000 tapausta, joista lapsilisä maksettiin kunnalle.

Lapsilisää nostaneet yksityiset perheet (nostajat) ryhmittäytyivät lapsiluvun mukaan vuoden kolmannen neljänneksen aikana seuraavasti (suluissa ed. v:n luvut):

lapsilisää nostettiin

	nostajia	lapsia yht.
1 lapsesta	35 596 (35 695)	35 596 (35 695)
2 »	21 289 (21 806)	42 578 (43 612)
3 »	4 825 (5 345)	14 475 (16 035)
4 »	878 (1 007)	3 512 (4 028)
5 »	160 (201)	800 (1 005)
6 »	31 (35)	186 (210)
7 »	8 (7)	56 (49)
8 »	6 (5)	48 (40)
9 »	1 (1)	9 (9)
<i>yhteensä</i>	62 794 (64 102)	97 260 (100 683)

Alle 3-vuotiaita lapsia, joille lapsilisä maksettiin 35 markalla korotettuna, oli eri vuosineljänneksinä n. 16 000. Kertomusvuoden viimeiseltä neljännekseltä suoritettiin alle 3-vuotiaille aikaisemman 35 markan asemesta 50 markan lisämaksu. Valtioneuvosto päätti 12. 12., että jokaisesta lapsilisään oikeutetusta, aikana 1. 10. 1973–30. 9. 1974 syntyneestä lapsesta suoritetaan ylimääräistä lapsiavustusta 16 markkaa. Tämä maksu suoritettiin ohjeen mukaan vuoden 1975 ensimmäiseltä neljännekseltä suoritettavan lapsilisän yhteydessä.

9. Asumuserosovittelut

Lastensuojelulautakunnan valitsemina toimi viisi lastensuojeluviraston työntekijää oman toimensa ohella *asumuserosovittelijoina*. Yhteensä 304 (322) avioparia sai päättyneen sovittelun jälkeen todistuksen, 9 (24) jatkui seuraavan vuoden puolelle ja 52 (58) sovittelua ei viety loppuun saakka (ei todistusta). Sovittelussa käyneistä aviopareista oli 107 (116) eli 29 % (36) lapsettomia, muilla oli yhteensä 367 (385) lasta. Sovittelijoilla oli vuoden aikana kaikkiaan 954 (982) neuvottelukertaa eli keskimäärin 191 (196) neuvottelukertaa sovittelijaa kohti.

Päättyneet sovittelut

A. Aviopulisojen uskontokunta

			%
– ev.lut. seurakunta	390 (392)	64 (61)	
– muut uskontokunnat	5 (11)	1 (2)	
– väestörekisteri	210 (238)	35 (37)	
– ei tietoa	3 (3)	– (–)	

B. Avioliiton kesto

– 0-1 vuotta	13 (9)	4 (3)
– 2-5 »	106 (108)	35 (34)
– 6-10 »	72 (85)	24 (26)
– yli 10 vuotta	113 (120)	37 (37)

C. Aviomiehen sosiaaliryhmä

– I	84 (45)	28 (14)
– II	76 (81)	25 (25)
– III	122 (157)	40 (43)
– IV	18 (38)	6 (12)
– tuntematon	4 (1)	1 (–)

10. Lastensuojelulautakunnan alaiset laitokset

Laitosten hallinto ja terveydenhuolto

Laitosten henkilökunta, ks. kunnalliskalenteri

Laitosten välitön johto kuului kunkin laitoksen johtajalle, mutta hallinnollista valvontaa suoritti lastensuojelutoimen toimitusjohtaja sekä kasvatuksellista valvontaa Lemmilän, Outamon, Tutkin-ta-aseman, Naulakallion, Mellunmäen osastojen, Jakomäen nuorisokodin ja Nuorten työkodin osalta nuorisonhuoltaja sekä muiden laitosten osalta lastenhuollontarkastaja.

Hallinto

Laitosten kansakouluissa noudatettiin kaupungin kansakouluille vahvistettuja opetussuunnitelmia ja opetuksen tarkastuksesta huolehtivat suomenkielisten kansakoulujen tarkastajat.

Opetus